MIRON COSTIN

DE NEAMUL MOLDOVÉNILOR, DIN CE ȚARĂ AU EȘIT STRĂMOȘII LOR

PREDOSLOVIE, ADECĂ CUVÂNTARE DINTÂI DE DESCĂLECATUL ȚĂRÂI CEL DINTÂI ȘI A NEAMULUI MOLDOVENESCU

Către cititoriu

Începutul țărilor acestora și <a> neamului moldovenescu și muntenescu și câți sânt și în țările ungurești cu acest nume, români și până astăzi, de unde sântu și de ce seminție, de când și cum au descălecat acéste părți de pământu, a scrie, multă vréme la cumpănă au stătut sufletul nostru. Să înceapă osteneala aceasta, după atâta véci de la discălecatul țărâlor cel dintâi de Traian împăratul Râmului, cu câteva sute de ani peste mie trecute, să sparie gândul. A lăsa iarăș nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii duróre. Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoț lumii la vedére felul neamului, din ce izvor și seminție sântu lăcuitorii țărâi noastre, Moldovei și Țărâi Muntenești și românii din țările ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și o dată discălecați sântu, de unde sântu veniți strămoșii loru pre acéste locuri, supt ce anume au fostu întâi la discălecatul lor și de cându s-au osebit și au luat numele cest de acum, moldovan și muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotarăle ei pân unde au fostu întâi, ce limbă țin și pân acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acestu pământu

și supt ce nume, scot la știrea tuturoru, carii voru vrea să știe neamul țărilor acestora.

Dzice-va neștene: prea târziu ieste; după sutele de ani, cum să voru putea ști poveștile adevărate, de atâtea vacuri? Răspunzu: Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minții omenești, scrisoare, dintru care, daca va nevoi omul, céle trecute cu multe vremi le va putea ști și oblici. Și nu numai lucrurile lumii, staturile și-ncepăturile țărâlor lumii, ce și singură lumea, ceriul și pământul, că sântu zidite după cuvântul lui Dumnezeu celui putérnic. Crezu, din Scripturi știm și din Scripturi avem și sfânta credință a noastră creștinească și mântuirea noastră cu pogorârea Fiiului lui Dumnezeu și împelițarea cuvântului lui, cel mai denainte de veci în firea omenească (denafară de păcatu). Scriptura ne deșchide mintea, de ajungem cu credința pre Dumnezeu, duhul cel nevăzut și necoprinsu și neajunsu de firea noastră, Scriptura departe lucruri de ochii noștri ne face de le putem vedea cu cugetul nostru. Să nu pomenim de marile Moisi, carile după 2.400 de ani au scris létopisețul de zidirea lumii, că acela au avut pre însuși Dumnezeu dascal, rostu cătră rost. Omir în 250 de ani au scris după răsipa Troadii războaiele lui Ahileus; Plutarhu în 400 de ani au scris viiața și faptile vestitului împăratu în lume, a lui Alexandru Machidon; Titus Lâvius cursul a toată împărățiia Râmului în 700 de ani și mai bine au scrisu după urzitul Râmului și alți istorici, cercându de-amărântul scrisorile, cursul a multe vacuri cu osârdie și cu multă osteneală au scos lumii la vedére istorii.

Îndemnatu-m-au mai multu lipsa de știința începutului aceștii țări, de descălicatul ei cel dintâi, toate alte țări științdu începăturile sale. Luundu osârdiia răposatului Uréchie vornicul, carile au făcut de dragostea țărâi létopisețul său, însă acela de la Dragoș vodă, de discălicatul cel al doilea al țărâi aceștiia din Maramoroșu scrie. Iară de discălicatul cel dintâi cu rumâni,

adecă cu râmléni, nimica nu pomenéște, numai ameliță la un loc, cum că au mai fostu țara o dată discălicată și s-au pustiit de tătari. Ori că n-au avut cărți, ori că i-au fostu destul a scrie de mai scurte vacuri, destul de dânsul și atâta, câtu poate să zică fieștecine că numai lui de această țară i-au fostu milă, să nu rămâie întru întunérecul neștiinței, că célelalte ce mai sântu scrise adăosături de un Simeon dascalul și al doilea, un Misail călugărul, nu létopisețe, ce ocări sântu. Care și acélea nu puțină a doao îndemnare mi-au fostu. Câtu mi să pare, bine nu știu, că n-am văzut létopisețul lui Evstratie logofătul, iară cum am înțeles de câțva boieri și mai ales din Niculai Buhuș ce au fostu logofăt mare, pre acestu Simeon dascal, Istratie logofătul l-au fătat cu basnile lui și Misail călugărul <de la Simeon> au născut, cela fiiu, cestalalt nepot. Și mult mă mir de unde au luat acéste basne, că și Uréchie vornicul scrie și el: 45 de ani la domniile céle dintâi, nici o scrisoare nu să află de lucrurile lor, ce s-ar fi lucratu și nici streinii n-au știut nimica de dânșii, până la Alixandru vodă cel Mare și Bun. Décii au început istoricii leșăști a scrie, mai ales Bielschii și Marțin Pașcovschii, pre carii i-au urmatu răposatul Uréchie vornicul. Daca n-au fostu dară dintâi scrisoare în țară și nici streinii n-au știut și nimica n-au scris, de unde sântu acéste basne, cum ca să fie fostu moșii țărâi aceștiia din temnițile Râmului, dați întru ajutoriul lui Laslău craiul ungurescu? Și românii acum era în Maramoroș în zilele acelui craiu, cești dincoace, de unde iaste acum Moldova, iară cei dincolo, unde iaste acum Țara Muntenească, iară în munți, pre Olt, unde și acum să pomenéște Țara Oltului și românii cei discălicați de Traian în Ardeal, acum era în Ardeal.

Eu, iubite cetitoriule, nicăirea n-am aflatu nici un istoric, nici latin, nici leah, nici ungur, și viiața mea, Dumnezeu știe, cu ce dragoste pururea la istorii, iată și până la această vârstă, acum și slăbită.

De acéstea basne să dea seama ei și de această ocară. Nici iaste șagă a scrie ocară vécinică unui neam, că scrisoarea iaste un lucru vécinicu. Cându ocărăsc într-o zi pre cineva, iaste greu a răbda; dară în véci? Eu voi da seama de ale méle, câte scriu.

Făcutu-ț-am izvod dintâiași dată de mari și vestiți istorici mărturii, a cărora trăiescu și acum scrisorile în lume și vor trăi în véci. Și așa am nevoit, să nu-mi fie grijă, de-ar cădea această carte ori pre a cui mână și din streini, carii de-amăruntul cearcă zmintélile istoricilor. Pre dânșii am urmat, care vezi în izvod, ei pavăță, ei sântu povața mea, ei răspundu și pizmașilor neamului acestor țări și zavistnicilor.

Și întâi unui Enea Silvie și cu următorii lui; însă acesta istoric nu așa greu nepriiatin iaste, cât numai acest nume vlah de pe Fleac hatmanul Râmului că iaste, scrie, unde s-au lunecatu și săracul Uréchie vornicul. Crédem neputinții omenești.

Iară iaste altul, de neamul său leah, Iane Zamovschii, care orbu năvăléște, zicându că nu sântu moldovénii, nici munténii din râmléni, ci trecându pre aicea, pre acéste locuri, Traianu împăratul și, lăsându slujitori de pază, au apucat o samă de dachi limba râmlenească. Vei vedea apoi și a cuvintelor lui răspunsul și ocara, nu de la mine, ci de la istoricii, povațile méle, la rândul său.

Putérnicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitoriule, să-ți dăruiască după acéste cumplite vremi anilor noștri, cânduva și mai slobode veacuri, întru care, pe lângă alte trebi, să aibi vréme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă, că nu iaste alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viiața omului zăbavă decâtu cetitul cărților. Cu cetitul cărților cunoaștem pe ziditoriul nostru, Dumnezeu, cu cetitul laudă îi facem pentru toate ale lui către noi bunătăți, cu cetitul pentru greșalele noastre milostiv îl aflăm. Din Scriptură înțelégem minunate și vécinice fapte puterii lui, facem fericită viiața, agonisim nemuritoriu nume. Sângur Mântuitoriul nostru, Domnul și Dumnezeu Hristos, ne învață, zicându: „Cercați scripturile". Departe lucruri de ochii noștri ne învață, cu acéle trecute vremi să pricépem céle viitoare. Citéște cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală.

De toate fericii și daruri de la Dumnezeu voitoriu.

Miron Costân, care am fost logofăt mare în Moldova

Istoricii

Dion
Evtropii
Carionu
Cavații
Bonfinu ungur
Topeltin de Mediaș

CAP<UL> 1
CARTÈ DINTÂI DE NEAMUL MOLDOVÉNILOR, DIN CE ȚARĂ AU EȘIT STRĂMOȘII LOR

Toate lucrurile, daca să încep a spune din ceputul său, mai lesne să înțeleg. Și neamul moldovénilor fiindu dintru o țară care să chiamă Italiia, de Italiia și de Împărăția Râmului, a căriia împărății scaunul orașului Râmul, în dricul Italiei iaste, a pomeni întâi ne trage rândul.

Țara Italiei, de aicea de la noi, dreptul spre apusul soarelui iaste, nu așa depărtată de țara noastră, că de la Belgradul carile îl știm mai toți că iaste pe Dunăre, unde cade apa Savei în Dunăre, niguțătoréște mergându, cale de 30 zile iaste până la Vinețiia și Vinețiia iaste pre pământul Italiei.

În statul său iaste între mări, ca și Grețiia, adecă țările grecești, că dincoace, dispre noi, să închide cu o limbă de mare, care iase din Marea Albă – vinețiienii zic acei limbi Colfo de Vineție, adecă limba sau grumazii de Vinețiia – să zice și cu

alt nume și Marea Adriaticum, marea de Adrie. Iară mării din care iese limba acéia îi zicu latinii Marea Mediteraneum, adecă marea den mijlocul pământului; turcii, grecii și noi zicem Marea Albă. Iară dispre céialaltă parte, spre apus, izbucnéște iară din céiași Mare Albă un unghiu de mare, însă nu cu atâta lungime, cum iaste limba aceastalaltă dispre noi. Și pre celalalt unghiu dincolea, iaste Ianua, noi zicem ianovezii. Însă dintre acéstea îmbe limbi iaste Italiia și în dricul pământului, spre miazănoapte, dincolo, până la hotarăle franțozului.

Hotarăle ei despre răsăritu, dispre noi, cum s-au zis mai sus, limba de mare și apoi Stiriia, Carintiia, Avstriia, țările Împărăției Nemțești; dispre miiazănoapte franțojii, dispre apus Hișpaniia, iară dispre amiazăzi să închide cu marea ce-i zicem noi Albă și totu acéia iaste care să închide până la Țarigrad.

Grecii zic Italiei cu altu nume Hesperiia, di pe Hesper, steaoa céia căriia zicem noi luceafărul cel de noapte, că acel luceafăr dreptu peste Italiia apune. Simănătoare foarte cu țărâle grecești, că cum Grețiia să încépe din Marea Albă, între mări, până la Machidonie, de o parte cu Marea Albă, carea să întinde până în Țarigrad, de altă parte limba de mare, de care s-au scris mai sus, desparte pe Italiia de țările grecești, așa Italiia dincoace cu limba de mare, iar dintr-acolo, despre apus, cu unghiul cel dispre ianovezi.

Așa are Italiia domnii împărăție în sine, cum avea și Grețiia într-o vréme, cărora domnii și țări sânt nume acéstea: Liguria, Tuspana, Umbria, Sabina, Lațium, de unde iaste limba latinească și de la Latin craiul, Neapolis, crăiia suptu craii Hișpaniei, Calambriia, Apuliia, Romaniia, Nevstriia, Hetruria, Campaniia și mai sântu mai mărunte țări, carele trec cu condeiul pentru zăbava.

Iară Grețiia avea țări anume: Acaria, Etoliia, Thessaliia, Fochida, Moreia, Arcadia, Elada, Olimbiia, Laconiia, Ahaia, Attica, unde iaste vestitul oraș Athina, Eotia și iară mai sântu țări mai mărunte.

Iaste Țara Italiei plină, cum să zice, ca o rodie, plină de cetăți și orașă iscusite, mulțime și desime de oameni, târguri véstite, pline de toate bivșugurile și pentru mai iscusénii și frumusețuri a pământului aceluia, i-au zis raiul pământului, căruia pământu, orașile, grădinile, tocmélile la casile lor cu mare desfătăciune traiului omenescu, nu are toată lumea, supt ceriu blându, voios și sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni gréle. De grâu, vinuri dulci și ușoare, untudelemnu, mare bivșug și de poame de tot féliul: chitre, năramze, lămâi și zahar și oameni iscuțisi, la cuvântu stătători, peste toate neamurile, neamăgei, blânzi, cu oamenii streini dintr-alte țări nemăreți, îndată tovaroși, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, supțiri, pentru acéia le zicu gentiloni, cum zicu grecii: celebii, și la războaie neînfrânți într-o vréme, cum vei afla la Istoriile Râmului, de vei ceti de dânșii.

Acéia țară iaste acum scaunul și cuibul a toată dăscăliia și învățătura, cum era într-o vréme la greci Athina, acum Padova la Italiia, și de alte iscusite și trufașă meșterșuguri.

Iaste Italiia mai véchie decât Roma, adecă Râmul, și Împărățiia Râmului, care s-au urzitu în țara Italiei după ce au nemeritu de la Troada Antenor și Enea, din carii, Antenor Vinețiia și olatelor ei, iară Enea Râmului și împărăției lui începători și rădăcină sântu.

Numele Italiei iaste vechiu, la toate istoriile céle vechi latinești, de pe Ital, craiul lor. Némții italiianului zic valios și noao, moldovénilor și munténilor, iar așa valios, franțozii italiianului valașhos, noao și munténilor valașhos, léșii italianului vloh, iară noao voloșin, iară munténilor acum s-au luat léșii după apa Oltului și au mai adaos tiparnicii lor o slovă: M, de le zicu molténi, adecă olteanu, ungurii italianului: oalșu, iară moldoveanului și munteanului olah. Și țării Italiei léșii

așijderea Volsca Zemlea, adecă Țara Vlohului, iară țărâi noastre: Volosca Zemlea.

Caută-te dară acum, cetitoriule, ca într-o oglindă și te privéște de unde ești, lepădându de la tine toate célelalte basne, câte unii au însemnatu de tine, din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume între neamuri n-au lispitu niciodată, alții de buiguite scripturi și deșarte.

Iară nu numai numele acesta, precum ai înțeles că iaste tot unul, la toate țările, și al tău și Italiei, precum vei înțelége și mai pre largu, la capul deosebi de numele acestor țări, că și turcii și grecii ne zic vlah, ce și dintr-altele te vei cunoaște: obicéiuri, hire, graiul și până astăzi, că ești dreptu vloh, adecă italiian.

Multe obicéiuri într-acest neam trăiesc a italiianilor, până astăzi: așa de oaspeți la casile lor, nemăreți, voioși și libovnici (nu știu din ce munténii, o samă, s-au abătut puținteI den aceasta hire), așa la petrecănii, la întrebare unul pre altul de viiață, firea, clătirea. Cine au fost la Italiia, să vază pre italiiani, să ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovadă, să crează că un neam sântu cu moldovénii.

În casa noastră au fostu această voroavă, în Iași cu un episcop italian, care între alte, foarte pre voia gândului mieu, mi-au zis cuvinte de acéste neamuri, dzicând așa, și era om de înțeles: „Mie nu-m trebuiește să mai citescu la istorii de moldovéni, cine sântu; pre o samă de obicéiuri, foarte bine îi cunoscu de unde sântu, așa liubovnici la oaspeți, așa femeile loru să ferescu de vedérea streiniloru și să dau în laturi, așa să nu treacă feméia pe dinaintea bărbatului pe drum sau pe cărare, așa toată viiața, în mâncare cu dulceața curechiului, numai aceștea sărat, atâta osăbire, acéia și iarna și vara tot vérde, nemura. Toate acéstea atocma cu italiienii sânt și a vedere să mărturiséște o fire." Cu multă mirare am stătut de mărturia acelui vlădică, de mare agiutoriu istorii méle.

Înțelége-vei și din capul care să va scrie din graiul cestoru țări că și limba iaste dovada că în graiul nostru până astăzi sânt cuvintele, unile letinești, iar altele italienești. Să miră un historic anume Cavație, dzicând: „De mirat lucru iaste că limba moldovéniloru și a munténiloru mai multe cuvinte are în sine râmlenești, decât a italienilor", măcară că italianul tot pre un locu cu râmlénii. Ce acéia nu-i divă, că italianii târziu ș-au scornit limba din letinească, așa de iscusită, de dezmierdată, cât că iaste limba îngerească îi zicu-i. Și întru unite voroave peste samă își aduce cu a noastră, ales cu acéste silaves: dellia, di, delia voi, vo siniorio, cum la noi: la dumneata, de la tine, de la dumneata, la voi, de la voi, care acéstea în limba letinească, adecă râmlenească, acum nu încape, ce cură fără acéstea în măsurile sale.

Un historicu, anume Eneas Silvii, de care ți-am pomenit la predoslovie, și câțva alții, pre urma și pre cărarea lui, au scris în istoria sa cum moldovénii, carii lăcuiescu pre pământul Dachiii de Sus și munténii pre Dachiia de Jos, acestu nume, vlah, îl trag anume după Fleacu, hatmanul Râmului. Și aceasta părére a celui Enea nu iaste de aiurea, numai au cetit niște stihuri a unui dascal anume Ovidius. Pre acelu Ovidius l-au făcut, cum zicu turcii, surgunu, de l-au gonit din Râm tocma la Cetatea Albă, pre Marea Neagră, Avgust chesariu, împăratul Râmului, pentru niște cărți ce scrisése în stihuri de dragoste, de să umplusă Râmul de curvii dintru acéle jocuri ale lui, cum fac și moscalii, de trimit la zatocenii, adecă în urgie, la Sibir și până acum. Acela dară dascal Ovidie au scris câteva cărți, șezându la Cetatea Albă în urgie, iară în stihuri, că ș-au fârșitu acolo și viiața. Și pre numele lui iaste balta Vidovul la Cetatea Albă. Într-acéle cărți, una ce are nume de Pontu, scrie la un priiatin al său la Râm, anume Grețin, acéste stihuri. Iată că ți le însemnezu latinéște scrise și pre limba noastră tălmăcite:

„Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo
Ripa ferox istri sub duce tuta fuit
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli;
Hic arcu fisos, terruit ense Getas.“

„Ghieții ținea într-o vréme, acum Flacus ține
Râpa scump-a Dunării, el singur cu sine.
Iel au ținut Misiia în pace cu credința,
Pre ghieți au scos de aicea, el cu biruința.“

Așa însemnează acéste stihuri ale acelui dascal, pomenindu pre acel Fleac, căruia numele la Istoriile Râmului iaste Fulvius Fleachus consul, precum chiema ei pre atuncea hătmăniile lor. Și de acéste stihuri s-au legatu întâi acela Eneas Silvii și după dânsul și alții. Și între aceia aflu și eu pre Uréche, săracul, următoriu: să fie numele acestor țări, vlah, de pre acela Fleac, hatmanul Râmului, căruia lucru Carion istoricul stă împotrivă și cu dânsul și Topéltin de Mediiași, anume zicându deșchis: „Ceua ce au scris că numile vlah acestuia neam, adecă al Moldovei și al munténilor, iaste de pe hatmanul Râmului Fleac, basne sântu“.

Eu încă cei partea mea cu dânșii, cu acești doi țiu pentru acéste doveade, care deșchis ți-am scris, cum toată lumea zice italianului așa cu un nume și noao până astăzi. Și acel Fleac, de au bătut războaie cu turcii pre Dunăre, iară la discălicatul țărâlor acestora nici o treabă nu are, care sântu târziu după Fleac discălicate, de Traian împăratul Râmului din țările Vlohului, adecă a Italiei, fără numai cine va zice că italiiani acestu nume vlah au dobândit după Flac, care lucru n-a cetitu nici la o istorie a Râmului și de Italiia. Alte chipuri și capete au avut Italiia mai vestite și mai vechi decât acela Fleacu; cum ar fi luat Italiia nume de la acela?

Ci de Italiia atâta ajunge, câtu ți s-au arătat cu mărturiile și istoriile și numelui care-l avem de la alte neamuri, tot unul până astăzi. Să pășim de acum și la altile pre rându.

CAPUL AL DOILEA
PENTRU ÎMPĂRĂȚIIA RÂMULUI

Împărățiia Râmului căriia putére și lățime asémenea nu au fostu nici o împărăție de cându iaste lumea, de măriia ei citéște toate istoriile lumii, mai mare nu vei afla alta, nici în céste vacuri de acum, nici în céle trecute. De această împărăție vei afla și prorocii, ales la Daniil proorcul, cu dezlegarea visului lui Navohodonosor, împăratul Asiriei. De aceasta împărăție cântă și sfânta biserică, întâia slava, glas 2, la vecerniia Nașterii Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos: „Avgust edino nacialstoviuștu na zemli“, adecă: „Cându Avgustu stăpâniia tot pământul“. Acest Avgust, împărat al Râmului au fostu și în zilele lui au născut și Mântuitoriul lumii, Fiiul și Cuvântul lui Dumnezeu din preacurata Fecioara Mariia.

Numele său trage de pe orașul Roma, noi zicem Râmul, care oraș iaste în Italiia, pre apa Tivrului curătoare în Marea Albă, cu cale de câteva zile mai jos de Râm, din izvoarăle munților Italiei început. Iară începutul împărăției aceștiia, cum s-au și mai poménit la capul cel dintâi, de Italiia (care iaste mai véche decât Râmul și decât începutul împărăției, pentru acéia pricină s-au pus și întâi la Italiia rândul), iaste din Troada, care o au răsipit-o elinii, sau cu altu nume grecii, trăgându multă vréme războaie cu troadénii pentru mare strâmbătatea lor, ce le făcusă grecilor troadénii, cu furtișagul Elenii, femeii lui Menelaus, prin Alixandru, feciorul lui Priiam împăratul Troadei. Care fămée să să întoarcă grecilor pururea sfătuia doi domni din Troada, Antenor și Enea, că întorcând-o, dzicea că s-a potoli vrajba cu grecii. Ci măzdind pre alți sănători

domni, ficiorul lui Priiam, să ție cu dânsul, să nu să dea Elena, s-au trăgănatu sfada, până la stingerea de totu a Troadii, câtu n-au hălăduit niminea altul, nici în cetate, nici în olatul ei, fără acei doi ce s-au poménitu, Antenor și Enea, cu gloatile lor. Ori că știindu-i grecii că aceia sfătuia spre bine și nu i-au gonitu, ori că ei, ca niște oameni cunoscându la ce trage lucrul, s-au păzit de vréme, au ieșitu cu casile și cu oamenii săi, încărcați în vase. Din carei Antenor au discălicat Vinețiia pre pământul Italiei, iară Enea, pogorându-să mai jos, au abătut la malul iară al Italiei, unde stăpâniia Latinus craiul o parte de Italiia. Și îndemnatu și de prorocii lor pe atuncea păgânești, au început sfadă cu acel craiu anume Latinus, de pre a căruia nume iaste limba latinească.

Nu era încă cu oameni deși acéle locuri așezate pre acéle vremi și singur craiul mator de zile, numai cu o fată de trupul său care era logodită după un domnu de Italia anume Turnus, carile avea mulți domni de Italia nepriiatini. Pre aceia i-au tras Enea în tovărășie împotriva lui Turnus și a lui Latin craiul și cu câteva războaie cu mare vărsare de sânge înfrângându pre Turnus, până și la perirea lui în războiu, au căutatu lui Latin craiu a priimi pre troadéni în țara sa, în Italiia și pre Enea ginere în locul lui Turnus, că lui Enea doamna îi murise de groază, cându au văzut arzându de toate părțile Troada. Așa s-au făcut troadéni moșani Italiei, așezați și legați întru sine cu italiienii, să trăiască troadénii pre limba și pre pravilile de giudețe a italiienilor și italiieni, să priimească bodzii și rugile și obicéiurile de bisérica troadénilor.

Și dintr-acestu Enea și fata lui Latin craiul sântu, din seminție în seminție, născuți doi frați, anume Romul și Remu, carii au urzit orașul Roma. Și zidindu pre jumătate Romul și pre jumătate de orașu Rem și încă neînălțate zidurile, au venitu întru una de zile Rem să vază sporiul lucrului a frăține-său, în partea unde zidiia frate-său, Romul, și vrându să facă șagă, au

sărit peste zidul frăține-său râzând. În loc frate-său, avându semnu de pierzării orașului, apucă un fuște și lovéște pe frati-său pen mijlocul trupului. Cade Rem mortu de rană, iară Romul, stându asupra trupului au zis: „Așa să petreacă toți carii vor vrea să saie zidurile acéstea". Și au stătut singur Romul și urzitoriu orașului și crăiei, de pre a căruia nume iaste și numele orașului Roma, până astăzi și de pe orașu și numele împărăției.

Fost-au această împărăție din începutul său, de la Romul craiul dintâi, supt crai, până la Tarcvinius cel Mândru, îi zic râmlénii Tarcvinius Superbus, adecă Mândru. Al aceluia un ficior ce avea, au făcut silă noaptea la casa unui domnu, lipsind domnul de acasă, anume doamnii sale, Lucrețiia, care, după acéia silă din patu nu s-au mai sculatu, ci au scris la bărbatul său, unde era, și la unchi-său, vestit senator pre atuncea la Râm, anume Brut, să vie cum mai curându la dânsa, că iaste spre moarte. Și daca au sositu și au întrat în casă și unchiul acei fămei Lucreției și bărbatul ei, au zis: „Îngăduiți, nu vă apropiiareți de patul meu spurcatu de ficiorul lui Tarcvinii. Iară trupul de iaste și silit, nevinei méle moartea mea va fi martor". Și au scos un cuțit de supt perină, de acéia treabă gătit mai denainte și s-au lovitu cu cuțitul întru inimă. Au năvălit bărbatul ei și unchi-său la patu, ci în deșertu, că căzuse cuțitul cu rana adâncu, din care, după câteva ceasuri au murit Lucrețiia. S-au făcut o zarvă mare și turburare în tot orașul de o faptă ca aceasta și s-au strânsu tot orașul la Brut, cărora au arătatu tuturora ce au făcut ficiorul craiului și cuțitul crunt de sângele nevinovatii fămei și silă. Și au stătut tot Râmul și în loc și olatele, de au jurat cu Brut, cum să nu mai sufere craiu asupra sa. Iară Tarcvinie, urât și părăsit de toți și de slujitorii lui, pentru spurcata fapta acéia și sila, au fugit la franțozi, cu carii, trăgându ajutoriu, s-au ispitit cu sila să coprinză iară scaunul Râmului, ci tot gonit și răsipit s-au întorsu și n-au mai dobânditu ce au pierdut, în toată viiața sa, nici el, nici altul.

Și de atuncea s-au cârmuitu acea împărăție totu suptu sfatul sinatorilor, cum vedem acum că să cârmuiaște Vinețiia, până la Avgust chesar, 500 și mai bine de ani.

De mirat lucru că această împărăție, la câtă putére și lățime au venitu, totu într-acéle 500 de ani, de suptu cârma sfétnicilor au crescut. Și alegea ei din an în an câte doi mai mari, cărora cu numile boierii le zicea *consules*, adică capetile sfatului, că *consilium* lătinéște iaste sfatul. Și mai mare era acestu nume de boierie, consul, decât împerator, că acesta nume împerator era hatmanilor, carii ducea în vreo parte oștile și trăiia acestu nume numai până era în oaste, cine era. Iară dacă să întorcea acasă sau la Râm, nime și nimărui nu să zicea împerator, ce iară pre numile ce avea dintâi. Va să zică împerator poruncitoriu, care nume apoi pentru mare izbândă ce făcea acei *imperatores*, adecă hatmanii, au căzut de să numescu împărații cu acestu nume și au ieșit mai mare și mai de cinste decâtu numile crailor.

Hotarăle aceștii împărății a Râmului mai necoprinse sântu, că nu niscareva munți sau ape curătoare, cum vedem acum că despartu crăie de crăie și împărăție de împărăție, ci din toate părțile le-au fostu hotarul Marea Ochianul, care încunjură pământul, începându dispre părțile despre miazănoapte, ochianul cela ce încunjură Englitera și totu acela ochian și dispre apus, pe după Hișpania și Portogalia și de la părțile apusului să trage tot acela ochian, încunjurându totu pământul despre amiazăzi, pe după Africa, noi zicem Barbarezii, până vine la Marea Roșie, care iaste între Eghipet și Araviia. Câte împărății, crăii, domnii, țări sântu, di le încunjură ochianul, precum s-au poménitu mai sus, toate supt ascultarea Împărăției Râmului au fost.

Încă mai spre răsărit de la Marea Roșia, de la Ochianul de amiazăzi, tâind pre uscat Aravia, Asiria, Siria, până la muntele Caucas, între Hăndii și între parthi și de acolo până în Marea Caspiei și Armeniile amândoao și câte țări sântu între Marea

Caspiei și între Marea Neagră, ghiurgii, mingrelii, cerchiezii și alte țări și de dincolo apa Donul și Volga, toate suptu ascultarea Râmului au fostu și de la Iuzbec hanii cei mari de la Râm lua steag de hănii.

Cu Hăndii numai nu au închiiat toată lumea dispre răsărit și veniia și de acolo multe țări să să închine. Ci de la o vréme nici-i mai priimiia ca locuri depărtate.

Și unghiul cestalalt, la ochian, pre unde sânt acum șvezii și Dania și unghiul spre apa Renului, pre acéste țări nemțești – că și șvezii și danii tot némți sântu și un neam sânt – nu i-au putut supune nici într-un chip râmlénii, până la îndireptatul acei împărății în multe părți. Și câtă oaste au pierdut cu nemții, bătându războaie, cu céia parte de lume nu o ar fi pierdut-o. Însă numai o parte de némți supuși n-au fost, iară cât ține apa Renul și célelalte și peste apa Renului, multe locuri supuse au fostu, cum și Englitera și franțozii și toată Hișpania.

Caută acum cu cugetul întru atâta lungime și lățime de lume, câte împărății mari sântu acum, cum iaste Englitera, Franțozul, Hișpaniia, némții până la apa Renului; la Africa: Fesul, Liviile, Africa, până mai tot Eghipetul, habeșii și împărățiia Asiriiei, Persul, Armeniile, Capadochia, toată Greția și Machidonia, Iliriia, Dachiia, unde sântem noi acum și alte țări și ostroave și pre ochian și pre Marea Albă și pre Marea Neagră și pre Caspiia. La toate acestea ieșiia pașii de la Râm, la un an pre unile, la altile pre trei ani și mai mulți. Câteva coale de hârtie s-ar mai lungi, de ași sta a pomeni anume țările toate. Pașii ieșiia și la țările jidovești, la Ierusalim, de la această împărăție, de care lucru deșchis te va învăța Sfânta Evanghelie, a patru evanghelisti. O seamă de țări mai depărtate dintr-acéstea supt crai birnici le lăsa: la Africa, ales la Eghipet, Armenia, iară célelalte, cum iaste Șpania, Englitera, franțozii, némții, până la apa Renului, Italiia, țările grecești, toate țările Ierusalimului, Anadolul, ostroavele, tot cu senatorii Râmului

să cârmuia. Pentru acéia au zis un filosof al lui Pir, craiul epiroților, adecă al arbănașilor cându l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împărați adunatu.

Ci câtu ne trebuiaște la rândul istorii noastre ne ajunge.

CAPUL AL TREILEA DE DACHIIA

Daca s-au început de Italiia a zice, de unde iaste venit neamul acestor țări și de Împărățiia Râmului, de care împărăție sântu discălicate céste țări cu râmléni, vine rândul acum și locului acestuia, la ce loc au venitu acestu neam, din locurile céle dintâi.

ÎNCEPUTUL AL DOILEA

Locul dară acesta, unde iaste acum Moldova și Țara Muntenească iaste dreptu Dachia, cum și tot Ardealul cu Maramoroșul și cu Țara Oltului. Mai vechiu decâtu acesta, Dachia, nu aflu în toți câți sântu istorici, că de le-au zis cineva că iaste Schitiia, de pe schiți, adecă tătari – căci au năbușitu pre acéste locuri mai pre urmă tătarii și mai înainte de Atila, descălicătoriul Țărâi Ungurești și a ungurilor prea acéste locuri – Dachiia numele său cel vechiu tot au ținut la toți istoricii. Cum s-au zis, Schitia iaste direapta Iuzbecului și o parte de Împărățiia Moscului.

Dachii aceștiia cu multe vacuri mai nainte de Hristos au așezatu locurile acéstea. Pomenéște de dânșii Cvint Curții istoricul, de faptile lui Alexandru Machidon (însă nu acea Alexandrie mincinoasă, care iaste pre limba noastră, plină de basne). El scrie: „Sahi, dahi, masagheti, tot un neam sântu", venit din părțile Hindiei pre acéste locuri, când încă lumea mai rară au fost în oameni. Și dintr-acești dahi – noi zicem și grecii, dachi, iară latinii și léșii, dații – să țin sasii de Ardeal (și până nu de multu au fostu și la noi în țară, iară la satile céle hănești, la Bugeac și acum sântu, de le zic testebani) că să tragu și au mari istorici martori. Limba lor iară așa véchie iaste; au price între sine cu némții pentru mai de multe vacuri, carii sântu mai vechi de dânșii, și ceștia că némții au luat de la dânșii limba, iară némții că sasii au ieșit de la dânșii, din Saxonia. Ci acéste prici le lăsămu la dânșii, noi numai pomenim cât slujaște rândul nostru la povéste.

Hotarăle Dachiei, dispre răsăritu iaste Nistrul apa, la istoricii cei vechi Tiras, iară dispre amiadzădzi Marea Neagră și Dunărea, dispre apus Panoniia, acum țările Budii, dispre miazănoapte Morava și Podolia în crăiia leșască, unde iaste și Camenița. Sântu o samă de istorici carii dau și Podolia și câmpul peste Nistru până la apa Buhului și peste Dunăre, Misiile amândoao, cărora le zicem noi acum Dobrogea și o parte de Iliriia, să fie fostu de Dachiia.

Puternica într-o vreme, Împărățiia Râmului supt Domentiian împăratu, iară la Dachia trăind Decheval craiul, lua dachii o sumă de bani din visteriia Râmului, cum lua tătarii de Crâmu de la Moscu și de la léși să nu le robească țările, că prăda și dachii Italiia cu călărimea, până în zilele lui Traian împăratul, ce au împărățitu pre urma lui Domentian împăratul.

CAPUL AL PATRULEA DE TRAIAN ÎMPĂRATUL

Traian împăratul Râmului, al șaptelea după Avgustu chesar, de neamul său șpaniol, coprinzându scaunul împărăției după Domentian și văzându la slăbiciune împărățiia sosită, din rea și desfrânată cârma împăraților răi și zburdați (că și Dioclitiian și cela lumii ocara și tiranul Neron, totu înaintea lui Traian au fostu), întâi au așezatu împărățiia în ce era stricată

și veniturile ei, apoi îndată s-au apucatu de oaste împotriva tuturora carii ieșisă de suptu ascultarea împărății țări și întâi ales asupra dachilor, țiitoriul acestor părți.

Așa să întărisă neamul dachilor asupra Împărăției Râmului, câtu scriu istoricii, în zilele lui Domentian împăratul și biru lua din vistieriia Râmului, pentru să nu strice țările împărăției coprinzându, că fiind neamul dachilor pre acéle vremi călăreți, prăda țărâle ascultătoare de Împărățiia Râmului cu călărimea, până și Italiia de prăzile lor nu hălăduia, cum am văzut în vacul nostru pre tătarii Crâmului, fiind mai puțini decâtu oștile Moscului și a crăiei leșăști și de la amundoao acéstea neamuri lua daruri, pentru să nu facă cu ceambulurile lor stricăciune țărâlor lor.

Întâi, dară, Traian, marile și vestit împărat, au făcut oaste împotriva dachilor, cum scrie Dion, carile au scris viiața acestui împărat și alți istorici după dânsul, 600.000 de oaste, slujitori de oaste au avut, fără altă mulțime, ce să trage după oști, ales după oști mari, mulțime, și au purces din Italia spre acéste părți ale Dunării.

Cum scrie *Istoria de patru monarhii ai lumii*, de clătirea acéștii împărății de la Râm spre acéste părți, ca pre la 120 de ani după Hristos au fostu. Împotriva căruia nici Decheval craiul dachilor așa fără războiu nu s-au lăsat, ci trecându cu oștile sale Dunărea, au stătut împotriva lui Traianu împăratul cu războiu în țările Misii, căriia îi zicem noi Dobrogea.

Stătut-au un războiu mare și nu puțină vărsare de sânge, însă pre acéle vremi în toată lumea nu era altă oaste, nici mai teméinică, nici mai stătătoare, nici mai trainică la toate lipsele oștenești ca slujitorii Râmului, neînfrânți și din firea lor și cu tocmeala oștilor lor, care vedem acum la némți tocmeala oștilor, toată bulucuri și pintre buluc și buluc loc deșertu, să aibă loc deșchis și alte bulucuri, slobod meidan să aibă, cându ar trebui să dea ajutoriu bulucurilor celor ostenite în războiu sau

înfrânte oaste proaspătă pre acéle slobode de oști maidanuri. Niciodată toate bulucurile încep războiul, ce céle tocmite în frunte și alte bulucuri cu mare tocmeală și meșterșug stau în paza acelora ce fac războiul și așa luptându multă vréme cu o parte de oști, alte părți stau gata, netrudiți, proaspătă oaste prelesne urnescu pre céialaltă oaste, carea odată își varsă și sloboade toată vârtutea. Că acea oaste ce sare toată odată, toată odată să și răsipéște. Cu aceasta tocmala a oștilor sale râmlénii au supus toată lumea.

Mare tărie și neînfrântă avea și oastea machidonénilor pre vrémea lor, ales tocmeala pedestrimei lor, căriia zicea ei filanx și la greu să lega pedestrașu de pedestrașu. Cu mare greu să rumpe acéia oaste, că cu tocmala ei au călcat Alexandru Machidon tot răsăritul. Însă pe urma lui, daca au început machidonénii a bate războaie cu râmlénii, pierdea războiul machindonénii, cum va vedea cine va ceti războiul lui Persev împăratul machidoénilor cu Filipus hatmanul Râmului.

Auzit-am pre mulți dând vina aceasta, cum și léșii și moscalii și alte neamuri creștinești nu sar odată cu toții la războiu. Nu știu ce zic; oștile teméinice cu multe ceasuri, cu multe zile, bat un războiu și știu aceasta. Că întâi léșii și moscalii, de s-ar slobozi toată oastea odată, nici un războiu nu ar lua, ci toate le-ar piiarde. Așa Decheval, craiul dachilor, luptându-să câteva zile să oprească oștile lui Traian, n-au putut birui, ci au purces oștile din războiu în răsipă.

Traian împăratul după izbândă au căzut la apa Dunării, unde, șezându cu oștile, au adunatu din toate dintr-acélea părți și olate lucrători și au ziditu cu mare minune vacurilor pe urmă, pod peste Dunăre, de piatră, cu turnuri de piatră, carele să poménéște până astăzi, Turnul Severinului. În Țara Muntenească iaste acela loc; malul dincoace al acelui olatu și zicu munténii județul, cum zicem noi ținutul, Jiiului.

Cercat-am câtva din ce iaste, de au primenit numele său acestu turnu, de-i zicu Severinul, că acestu lucru, că l-au ziditu Traian împăratul și nu altul deplin și aiavea, fără număr că spun istoricii cându au făcut și podul, căruia cu ochii noștrii am privit pragurile prin apă limpede a Dunării, cându am mersu cu Dabija vodă cu oștile la Uivar. Cum acel turnu ș-au schimbatu numele și n-au ținut numele ziditoriului său, cum ține șanțul Troianul până astăzi, a ști nu pociu. Atâta numai, ori pre urmă că au trăitu acolo vreun domnu cu acestu nume, Severin, cum spun și munténii, ori pre numele vreunui pristav la lucrul lui sau la rădicatul lui, după ce să pustiisă întâi.

Fost-au și un împărat pre urma lui Traian, Severus, care nume și pre o piatră ce s-au aflatu la cetățuiè noroită la Galați am cetitu însumi eu *„Severus imperator romanorum"*, adecă „Săverii împăratul râmlénilor". Însă numai atât am putut ceti, célelalte slove, deși și aduc cu latinești, iară a înțelége limba latinească, nici într-un chip pricépe. Cum pre un ban de aramă galben, iară la acea cetate am aflatu noroit, câtu un ort de mare, nimenea nu poate mai mult a dizlega fără: Marchiianopolis. Iară turnul acela și podul peste Dunăre, nimenea altul, ci Traianu împăratul, ca și șantul Troianul, l-au făcut; nu vei afla din sute de istorici într-alt chip.

După ce au gătitu podul peste Dunăre, Traian au trecut toată oastea peste Dunăre, dincoace în ceasta parte, în pământul unde iaste acum Țara Muntenească. Și i-au ieșitu iară cu oștile sale Decheval, craiul dachilor, la care războiu stându tare dachii și craiul cu ei, însuși craiul au peritu la acel războiu. Și așa au purces, după acel războiu pierdut și perirea craiului lor, totu neamul dachilor în răsipă de pe acéste țări, unde iaste acum Țara Muntenească și țara noastră. Câtă țară au și rămas pre loc, prostime, țărani, toată au scos-o Traian de pe acéste locuri peste munții care desparte Țara Ungurească dispre noi. Iară aicea, între acéstea țări, și Țara Muntenească și Țara

Moldovei, de la Dunăre până suptu munți și până la Marea Neagră și de la apa Nistrului până iară supt munți, tot cu râmléni și căsași și mai mulți oșténi, precum zicu ei: colonia romana, adecă discălicarea Râmului. Și așa iaste discălicatul cel dintâi acestor țări cu râmléni.

Cine ar vrea să știe, să vază și cu ochii martorii, citească pre istoricul Dion, carile au scris viiața lui Traian împăratul și pe Evtropii, carile au scris viiața lui Adriianu împăratul iară al Râmului și pre Bonfin istoricul ungur și din alți istorici, anume Carion, Cavații, Silvius, Cromver leah, Piasenschii, Gvagnin litfan și mai ales și din cești mai de curundu: Topeltin de Mediiași, iscusit istoric, carile de-amăruntul din Dion scrie de neamul țărilor acestora și ales de descălicatul cel dintâi pe acéste părți de lume, de Traian împăratul.

Măcar că capetile dachilor, domnii cu toate casile lor, s-au tras toți peste munți în Ardeal și de acolo s-au închinatu cu toții la Traian împăratul, totu nu i-au crezut, ce și peste munți pentre dachi au discălicatu râmléni, pentru să nu mai poată a-și rădica capul dachii împotriva împărății, carii vedem și până astăzi în tot Ardealul și în țările de sus céle unguresti mai în jumătare cu ungurii, rumâni, adecă râmléni, sântu lăcuitori până astăzi.

Era acestu obiceiu la Împărățiia Râmului daca să umplea Italiia, dricul împărății, de lăcuitori, de nu le ajungea, nici-i biruia pământul cu hrana, scotea cu sorți căsași di pen orașă și de prin sate și-i muta la altă țară, unde vedea părți mai rari de lăcuitori, sau unde vediia că să rădica de suptu ascultarea împărății vreo țară, acolo cu sutile de mii de case să muta și le împărțiia locuri și zicea acei discălicături noao: colonia romana, adecă discălicarea Râmului. De care colonie a lor iaste plină lumea și la Asiia, adecă Anadol și la Africa, căriia îi zicem noi Barbarezii, și la Hișpaniia și pre apa Renului, la némți și

la frantozi. Și la Rumele, în țările grecești, un neam ce le zicem coțovlah, colonia Râmului iaste.

Litva în crăiia leșască direpți râmléni sântu, însă acel neam al Litvei nu de râmléni aduși sântu pre acéle locuri, unde lăcuiescu acum, ci de tiraniia lui Neron împăratului al Râmului. Multe case mari cu gloatile sale, cu domnul lor Lizbon, fugând de răotățile lui Neron la némți și de acolo cumpărându-și vase de mare, pre marea céia ce lovéște la Gdansca au mersu, până la Liflantu, o țară, și de acolo descălicându malul, s-au lățitu până unde iaste Litva acum. Mulți ani suptu ascultarea rusilor au fostu, până înmulțindu-să din an în an, apoi ei au supus pre rusi, de le sântu vecini rusii acei a toate țări.

De ar întreba neștine: Atâtea colonii în lume, de unde așa mulțime discălicate, numai de la Italia să iasă atâtea țări dintr-însa? Trebuiaște să știe că într-acéia țară au fostu pe acélea vacuri scaunul împărăției, orașul Râmul, care orașu, nu cum sântu acum împărățiile, ci au ținut toată lumea de la apus, aproape și până totu răsăritul, fără puține împărății la răsăritu, pre carii amu nici-i primiia. Iară soli toate țările acélea cu daruri trimitea. Spre miazăzi și până unde să închide lumea cu ochiianul, suptu Împărățiia Râmului au fostu și spre miiazănoapte numai niște unghiuri, pe lângă mări nemțești, unde iaste acum crăiia Daniei și a Șvedului, acélea țări drepte nemțești sântu și un neam – acélea numai au hălăduitu, de n-au fostu suptu Râm niciodată. Cură dară din toată lumea la Italiia, să fie și în volniciia Italiei șpani adecă șleahtici.

Și a doao pricină, nu iaste în toată lumea altă parte de lume, pământu ca Italiia, de tot bivșugul și dezmierdatu, cât bine i-au zis raiul pământului.

A treia pricină și mai mare decâtu acéle doao ce s-au poménitu, că râmlénii din toată lumea lua a zécea din oameni tineri, cum lua turcii din Rumele; zicea râmlénii acelor oameni obsides, adecă zălog de credința țărâlor. Și pre aceia

punea de-i învăța ca la școală osteniia și carii era pre la școale, încă suptu steaguri le zicea tironis (sfântul mucenic Stratilat, Tiron dintru acei slujitori au fostu). Iară daca să învăța bine cum va purta sulița, cum va muta pavăța, cum va întoarce sabiia, îi scotea la războiu și cu vréme din tironis ieșiia, de le zicea veteranii, adecă slujitoriu vechiu, bătrân. Acestor veteranii apoi îmbătrâniți în slujbe vestite îi scotea de suptu steaguri și le da pre la orașă și la sate locuri de casă, de vii, de grădini, de pământuri și așa să umplea Italiia cu mulțime de oameni, câtu nu-i coprindea pământul.

Multe obicéiuri de ale Râmului sântu acum la turci ca acéstea, ce iau și ei a zécea oameni și iară așa îi împrat pre la grădini întâi, apoi în ceata ienicérilor și fac și ei apoi din slujitori bătrâni oturaci, curugii și timaruri. Toate acéstea și altile multe obicéiuri de la Împărățiia Râmului sântu, că și ienicérii cum sântu acum la turci, la Râm pritoriiani, adecă pedestrime de divan le zice, cum la turci cul-oglu și așa bulucurile pre numere: biringi, echingi, iuciungi; la râmléni primani, secundani, terțiiani, cvartani, tot pre numere bulucurile, adecă: cei dintâi, cei ai doilea, cei ai treilea, cei ai patrulea, pre număru să știia bulucurile. Și nu-i minune că la turci vedem obicéiurile acéstea, care au fostu și la Împărățiia Râmului, căci și la Țarigradul și câte țări țin turcii în ceasta parte de lume, care să chiamă Evropa, parte de Împărățiia Râmului iaste.

Alexandru Machidon pe vremile împărăției sale încă au făcut pre numele său colonii și întâi la Eghipet acel vestitu orașu, Alexandriia, unde să scură apa Nilului în mare, iarăș și pre apa Donului și pre apa Hăndului și la perși au discălicatu orașă și olate pre numele său.

De ar hi acum Istratie logofătul și fiiu-său Simeon dascalul și nepotu-său, Misail călugărul, cum s-ar apuca de aceasta povéste cu basnile lor, céle ce au scris că rădăcina acestui neam, carele iaste acum pre acéste locuri, din temnițile Râmului iaste?

Că Traian împăratul adevărat că de la Râm au adus și căsași, adică de la Italia și așa iaste: și căsași au adus, iară nu din temnițile Râmului, ci oroșani, căsași, săténi, tot din slujitori așezați. Și casă de domni au așezatu aicea pre la cetăți. Cum și Dragoș vodă mare năpaste îi iaste pre mărturiia maramoreșanilor, cu urechile méle am auzitu că să fie fost păstor, au fostu ficior unui Bogdan vodă, născut din Maramoroș, după ce au scos de aicea mulțimea de tătari și cu bulgărimea de la Volga năbușiți și apoi pre urmă și Attila cu ungurii.

Din temnițe cu sutele oameni cum s-ar afla? Și apoi fămei, iară atâta tâlhărițe? Deci, unde iaste și cât vac iaste când au venit Traian pre aicea și când s-au bătut Laslo craiul ungurесc cu tătarii? Între Traian și între Laslo craiul 800 de ani sânt. Și au scris ei, acești istorici, Istratie logofătul și Simion dascalul și Misail călugărul, că acest Laslo au cerșut de la Râm oameni. Și neamul românilor trăia cu domnii săi în Maramoroș, ceşti dincoace, iar cei dincolo, dispre munténi, pre apa Oltului. Nu să prinde dară, cum zic aicea: manno, țigănéște.

Așezându Traian și domni prin cetăți, cum zic la léși, caștaleani cineș domnul cu olatul său: *dominus* – după latinie iaste la noi: domnu – iar pre la toate marginile și locuri alese oșténi, cu nume pre atuncea țărilor acestora, unde iaste acum Moldova și Țara Muntenească, adecă Dachiia de Jos, iară Ardealului și părților celoralalte de sus, precum s-a pomenitu de hotarul Dachiei, în capul de Dachiia, adecă Dachia de Sus. Și suptu acel nume au trăitu acéste țări, până la al doilea discălicatu cu Dragoș vodă. Și acum mulți ne zic noao, țării noastre și Țării Muntenești, streinii, Dațiia, însă norodul, neamul lăcuitorilor, nu ș-au schimbatu numele său, ci tot *romanus*, apoi cu vréme și îndelungate vacuri romani, apoi rumâni până astăzi. Și țările megiiașii, știind de unde au ieșitu neamul acesta, că de la Italia, cării țări îi zic streinii vlah, vloh,

unii zic valios, ungurii olah, de pe vloh, adecă italian, au zis vlah și munténii Valahiia, mai târziu.

După așezare cu râmléni pre acéste țări, Traian împăratu au purces pre Dunăre în jos cu oștile sale, de care s-au pomenitu de vechi istorici că 600.000 de oșténi numai de războiu au avutu. Și trecând apa Sirétiului, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care ape acéstea toate pre atuncea cu alt nume au fostu, nu cu acéstea de acum. Sirétiului numele Halut și acum istoriile vechi Prutului – Hierazis, Nistrul – Tiras, Buhului – Hipan, Niprului – Borestines, Donului – Tanais. Și această apă Tanais, Donul, împarte Asiia de la Evropa, cum desparte la Țarigrad Boazul de mare între Țarigrad și între Schiundér. Țarigradul singur și cu Galata de Evropa iaste, iară Schiundériul dincolo de Boazu, Anadol, căruia îi zicu istoricii Asiia.

Că în patru părți împart istoricii lumea: răsăritului zic, cu toate împărății, acei părți Asiia, părților dispre miazăzi, câte țări sântu, Africa, părților dispre apus și dispre miazănoapte, Evropa. A patra parte iaste America, care parte așa iaste depărtată și vine cum ar fi suptu noi, că cându iaste la noi zioă, la dânșii atuncea iaste noapte și cându la noi noapte, la dânșii zioă, că fiind pământul rătundu, cum ar hi împotriva noastră, suptu noi acea parte iaste.

Acéstea dară doao părți de lume, Evropa și Asia, dispre părțile de miazănoapte desparte Donul, iară într-acoace împarte Marea Neagră și Boazul cela ce să scură Marea Neagră în Marea Albă, până unde cade apa Nilului în Marea Albă și Nilul desparte Asiia de Africa. De la Nil să încépe Africa și Egiptul însă nu de Asiia, ci de Africa iaste, cum că toate țările câte sântu de la malul Nilului, până să închide cu Marea Ochianului, carea încunjură pământul, alăturea cu Marea Albă, până să cură și Marea Albă în Ochian, la Hișpania, dincolo

Africa, dincoace Evropia, Hișpaniia de Evropa, Fesul, dincolo de Marea Albă, de Africa.

Acéstea pomenindu-să pentru deșchisul minții, să să înțeleagă statul lumii, ne întoarcem la istoriia de Traian, cum nu s-au îndăstulatu cu atâta parte de lume, câtu au călcatu cu oștile sale, de au trecut toată Evropa pe dincolo până la apa Donului, caré apă din inima țărâlor moschicești iase și cade în Marea Neagră, la Crâm, ci trecându Donul, au călcatu și Asiia, lovindu pre la Iuzbec mari țări tătărăști. Iară de la Iuzbec, pe după Marea Caspiei, care mare desparte Cazanul și Astrahan de țările Persului, pe la bahtri și de acolo, pin țările Persului și prin Asiria la Eghipet, unde la Eghipet, de boala ce-i zic desintiria, adecă deznodarea vintrelui, și-au sfârșitu viiața.

De acestu vestitu împărat ai și șanțul Troianul, săpat de oștile lui în vécinica pomenire, începându din Țara Muntenească, peste toate apéle acéstea, care s-au poménitu, Sirétiul, Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, până la Don, totu acestu șanțu, carile îl vedem aicea la noi. Eu l-am trecut aproape de Nipru, pre la un târgu anume Vciorașnoe, tot pre câmpii, acel orașu nu departe de Chiov iaste, și Chiovul iaste pre apa Niprului și presémne cum mérge șanțul, apa Niprului, mai sus de Chiov o au trecut-o Traianu cu oștile sale.

Să află unii de zicu că acestu șanțu, carile îl vedem până astăzi suptu acestu nume, Troian, să fie săpatu pentru sprijineala dispre tătari, închizându locul dispre câmpu de năvala prăzilor tătărăști, în care era și răposatul Panaiotachie terzimanul cel mare și vestit pe vrémea lui la împărăție. Nu știu unde și la ce istorii va fi cetit acestu lucru. La voroavă cu mine pentru șanțul acesta, au dat samă că un istoric, anume Bonfin, ungur, pomenéște de șanțul acesta. Cum mi să pare, cine atâta loc de lume, începându din Țara Muntenească, până peste apa Donului ar hi putut săpa peste totu locul și aicea la noi. Că de la capul șanțului, de unde să încépe întâi, pe deasupra Galaților, alăturea cu Dunărea mérge pre aproape și peste Prut, iar au departe de Dunăre, pre la satul turcesc acum, Troianul; dară deci unde să dipărtează la câmpu și de la Dunăre și de la Marea Neagră, caré iaste apa Nistrului, ca mai departe mérge peste câmpi pe la târgul Vciorașnoe, pre unde l-am trecut eu, mai pe din sus de Chiev lovéște la Nipru și de la Niprul cu mai mare depărtime de mare, la Don. Cum zicu, cine ar fi putut apăra atâta loc și cine? Că de au fostu aicea țara discălicată de Traian, cum iaste între acéste ape Prutul și Nistrul, dară de la Nistru până la Nipru și de la Niprul până la apa Donului și Traian împăratul prin pustii au mersu. Așa și lui Panaiotachie i-am răspunsu, la ce n-au știut cum mi-a mai răspunde. Așa zic și celorlalți, câți au mai scris, așa și lui Bonfin, de au scris așa, cum să fie șanțul acela săpat de vreo sprijineală de tătari.

Mai de crezut sântu aceia carii țin că Traianu împăratul au săpat acesta șanțu în vécinica pomenire și véste și să să știe șleavul oștii de ceia carii să tragu după oști mari, nigutători și oșténi, cum vedem și acum pre împărații turcești și vezirii lor, pre unde mergu cu oștile, fac movile pe șleavul oștilor și pentru véstea și pentru îndireptarea celora ce vin, ori oșténi, ori olăcari, ori nigutători, pre urmă dupre oști. Nici te mira cu cine ar fi săpatu un șanțu mare ca acesta – că cu mult mai mare au fost, numai cu vremi îndelungate s-au noroit și mâlit – o oaste de 600.000 de oameni numai slujitori, fără alte mulțime. Într-o zi o sută de mii de oameni să să înșire în rându unul lângă altul, să arunce lutul cineș dreptu sine, caută cât loc pot coprinde 100.000 de oameni. Pre ușoară socoteală: un loc de doao mile de céle mari, de nu și trei mile vor coprinde 100.000 de oameni, un conac întreg de oaste mare. 600.000 de oameni, a șasea zi într-o săptămână o dată unui om vine rândul la săpat. Și acestu număr al oștii acelui împăratu, fără altă mulțime ce să trăgea după oști, scrie Dion istoricul, carile au scris viiața și

faptile acestui împărat și Evtropii istoricul, carile au scris viiața lui Andrian împăratul, ginerile lui Traian, carile, după moartea lui Traianu, el au stătut împăratu Râmului. Și acesta Andriian au făcut Odriiul orașul, pre numele său, unde să împreună trei ape: Tungea, Marița și Arta, în pământul Trachiei.

Cu acéste oști Traian, căruia numele în Istoriile Râmului Ulpius Traianus, au călcatu aceasta parte de lume, călcate și de alții cu oștile Râmului, mai nainte de dânsul de Pompeiu cel Mare și de Iulie Chesariul și de Avgust Chesar, încă nu pre aicea, ci pe la perși. Iară acesta împărat Traianu pre aici au venitu și au încunjuratu aceasta parte de lume, cum s-au pomenitu, și iel au discălicat neamul, semințiia caré trăiaște până acum în Moldova și în Țara Muntenească și cât norod iaste în Ardeal cu acestu nume: rumân.

CAPUL AL CINCILEA
AICEA VINE RÂNDUL SĂ POMENIM DE CETĂȚILE CE SĂ AFLĂ AICEA ÎN ȚARĂ LA NOI

Aicé ne trage rândul a pomeni de cetățile țărâlor acestora, câte sânt acmu și-n Bugeag și aicè la noi în țară și de față ce stau și alte năruite, cât de-biia să cunoscu că au fostu cetăți și câte sânt în Țara Muntenească. Mare nevoie este a scrie de dânsăle, de cine ar fi făcute, că cât amu nevoit și câtu amu cercat să știu ceva, de ce niiam făcute sânt, un cuvânt, o pomenire n-am putut afla, cu mare jele. Și oricum, într-alt chip a fi nu poate, numai ce sânt făcute de dachii cei vechi. Că întâiu Cetatea Albă mai înainte de Traian au fost, că Avgustu Chesariul, care împărat a Râmului acmu triimitea și el boierii cei greșiți la închisoare, cum dzic turcii, surgun, la Cetatea Albă, unde și pe un dascal anume Poblius Ovidius, l-au trimis pentru niște stihuri de dragoste, ce scrisese acel dascal, de îndemnase

Râmul la curvie, carele au murit în Cetatea Albă. Și o baltă ce iaste acolo, Vidovul, pre numele acelui Ovidius este.

Și așea și acestealalte cetăți, cum iaste Suceava, Neamțul, Hotinul, Tighinea; însă pândzăle la toate cetățile acestea, cela cu al doilea rându, de domnii sint adaose, cum să pot vedea că toate au pândză și-ndoite sântu. Cele mai vechi mai mici sânt și ca niște caștele, adecă turnuri, au fostu, precum și tocmite. Cearcă la turnul cetății Sucevii dispre amiadzădzi, unde scrie sus că iaste tocmit de Irimie vodă și la poarta cetății vei afla numele lui Despot vodă, care slove pe lângă buor le-am cetit eu sângur.

Și așé, de pre Cetatea Albă luând dovadă, că aceiia cetate cu mult mai înainte au fostu de Traian, poate di cestelalte de râmleni, după ce au descălecat Traian aicè. Din ceste neamuri, al triilea să le fie făcut nu încape, fără una, cum am înțeles de cetatea Sorocii, să fie făcută de un Pătru vodă, de care lucru mult mă mir că Urechii vornicul nu pomenește.

Aflu pomenită cetatea Chilii, carii o scrie în v leat 6973 <=1465> că au luat-o Ștefan vodă cel Bun de la turci, ș-apoi la v leat 6987 <=1479> iunie 22 dzăli că în cestu an au început Ștefan vodă a zidi cetatea Chiliii și au și săvârșit-o într-acelaș an. Dar mă mir cum încape acestu lucru, că întâiu scrie că au răscumpărat-o de la turci, închinată de nevoie, ș-apoi să o zidească, cum va fi acel lucru? Ași dzice că acel zidit de dzice, să o fie tocmit. Dar la v let 6973 pân la v let 6987, 14 ani sântu; cini ar fi stricat, și nice scrie să fie stricat-o cineva acești 14 ani. Citește gheografiile cestu de curându și vei afla în historiile Țarigradului că împrumutându cu bani ianovezii pre împăratul Țarigradului, de oști împrotiva turcilor, le-au dat zălog Crâmul și aceasta parte de loc, unghiul Mării Négre, cu scălile lui, unde este acmu Bugeacul. Și atuncé ianovedzii au făcutu Chiliia pe Dunăre și Chiefè, care iaste pre malul mării în Crâmu; Chiefè are altu nume Theodoziia, la historiie.

Așa Hișpania; ibării, țiltiberii, portogalii, iară tot un neam sântu; franțozii, galii tot un neam sântu. Turcii, de pre locul lor, Turhistan, de pe capul lor cel dintâi Osmangic: otomani, osmanlâi. Moscalii, rusii, bolgarii, sârbii, harvații, slovații, bohemii, rații, polații totu un neam slovenescu sântu, fără alte numere ce sântu la streini. Că întâi acest neam grecii le-au zis *savromatis,* de pe ochi mierâi și albeneți, adecă ochi de șopârlă. Tătarii, tartari, de pe apa Tartara, schitii de pe sălbătăcie, nohai. Așa toate neamurile suptu multe numere toate sântu. Ungurii: huniar, magiari, ugrei, iară sasii: dachii, sații, goții, masaghetii. Și acéstea nu toate numerile, numai unile dintr-însile ți le-am însemnatu, pentru înțelesul numerilor mai lesne neamului și acestor țări, Moldovei și Țărâi Muntenești și românilor din Ardeal.

Așa și neamul acesta, de carele scriem, al țărâlor acestora, numele vechiu și mai direptu iaste rumân, adecă râmlean, de la Roma. Acesta nume de la discălicatul lor de Traian, și cât au trăit până la pustiirea lor di pre acéste locuri și cât au trăitu în munți, în Maramoroș și pe Olt, tot acest nume au ținut și țin până astăzi și încă mai bine munténii decât moldovénii, că ei și acum zic și scriu țara sa „rumânească“, ca și românii cei din Ardeal.

Iară streinii și țările împrejur le-au pus acestu nume vlah, de pe vloh, cum s-au poménit, valios, valascos, olah, voloșin, tot de la streini sântu puse acéste numere, de pre Italiia, cărora zic vloh. Apoi mai târziu, turcii, de pre numele domnului carile au închinat țara întâi la turci, le zic bogdani, munténilor cara-vlah, grecii bogdano-vlah, munténilor vlahos. Că acestu nume, moldovan, iaste de pre apa Moldovei, după al doilea discălicatul aceștii țări de Dragoșu vodă. Și munténilor, ori de pe munte, muntean, ori de pe Olt, olteani, că léșii așa le zic, molteani.

Măcar dară și la istorii și la graiul și streinilor și în de sine cu vréme, cu vacuri, cu primenéle au și dobândescu și alte numere, iară acela carile iaste vechiu nume stă întemeiat și înrădăcinat: rumân. Cum vedem că, măcar că ne răspundem acum moldovéni, iară nu întrebăm: „știi moldovénește?“, ce „știi românește?“, adecă râmlenéște, puțin nu zicem: *„știs romaniți?“* pre limbă latinească. Stă dară numele cel vechiu ca un teméi neclătit, deși adaog ori vrémile îndelungate, ori streinii adaog și alte numere, iară cela din rădăcină nu să mută. Și așa iaste acestor țări și țărâi noastre, Moldovei și Țărâi Muntenești, numile cel direptu de moșie iaste rumân, cum să răspundu și acum toți aceia din țările ungurești lăcuitori și munténii țara lor și scriu și răspundu cu graiul: Țara Românească.

Și acestu nume vlah – de la turci și de la greci iaste, de la némți – vallios, de la franțoji – valahos, de la léși – voloșin, de la moscali și de la rusi tot așa, voloșin și de la unguri olah; acesta nume tot de pe vloh iaste și vloh iaste italiianu, din care țări a vlohului, adecă a Italiei, au pornitu Traian împăratul Râmului fără număr mulțime de norod și i-au așezatu în acéste țări a Dachiei cei vechi. Să fie acest nume vlah de pre Fleac hatmanul Râmului, precum scriu unii, basne sântu.

Și așa dovedindu numele neamului acestuia, cum vezi din istorici mari și mărturiia țărâlor înprejur, ne trage rândul a pomeni de portul. Care acum portul stătătoriu ca numile și ca limba nu iaste, ci ia un neam de la alt neam porturile cu vréme. La care schimbarea hainelor face și locul, de le caută a face și îmbrăcăminte trupului, precum iaste firea ceriului a vreunii părți de lume. Că întâi la acéste părți de lume, unde trăiescu moscalii, rusii, tătarii, să fie omul îmbrăcat în haine franțozești, ar crăpa de frigu. Și măcar și la noi pre aicea ce ierni sântu, țara Italiei ierni ca acéstea nu are niciodată, ci foarte blânde ierni, cum sântu la noi toamnile, și mare daru au acéle țări a Italiei, cât și vara nădușăli nu sântu ca aicea la noi, ci călduri cuvioase,

puțin nu ca primăvara, cum iaste la noi la maiu, la iunie. Le-au căutatu dară acestora oameni mutați pre acéste locuri a-și schimba portul hainelor după vrémea acestor locuri.

Cătră acéstea toate, caută ce scrie de portul rumânilor iscusitul istoric Lavrentie Topeltin din Mediiași, cuvintele lui ți le izvodescu: „Rumânii de Ardeal, ai noștri, poartă haine de la umere până peste tot trupul îmbrăcați, ne fac mare învățătură potului de vacurile céle de demult, care au ținut părțile acéstea de la septemvrion, adecă părțile carile sântu aproape spre miiazănoapte, tot trupul acoperitu, care feliu de haine pomenéște un dascal anume Marțialis, că să chiema endromida, cu aceste cuvinte: «Îți trimitem endromida, vechiu portu, nu mândru, iar bun de luna lui dichemvrie». Șlice au de pâslă, pe limba noastră dețască cuglă" (eu socotesc au chivere, care am apucatu eu și la boieri aicea).

Caută ce zice de opinci acela istoric Topeltin, și nu de la sine, ci pune cuvintile a mai vechi de sine istoricilor, anume Alfons și pre Plavt și pre Agghel, carile au scris cărți de porturile céle vechi limbilor: „Féliul încălțămintelor a românilor iaste cu piiale crudă, de fieștece dobitoc, piste picior învălit bine în obiiale de lână încalță și apoi piialea acéia leagă cu curea piste picior, de înfășoară piciorul totu de la dégite până sus, toată glezna. Și acésta iaste portul râmlénilor celor vechi, strămoșilor lor, care purta la oști. Acestu fél de încălțăminte a slujitorilor osténi era la râmléni. Numai atâta osebire vedem, pe cum cetim în historicile céle vechi, că oștenii Râmului nu învăliia în obiiale, ce gol piciorul încălța cu piiale și cu legături crucis, ca gratia; în opinci numai cât ține piciorul la călcâi lega." Acéstea sântu cuvintile acelui istoric, din cuvântu în cuvântu. La noi de necinste iaste acést fél de încălțăminte acum, la acéstea vacuri, care era de cinste la râmléni și de vitejie portu. Vedem acum la cerchezi că acest fél de port de încălțăminte pentru sprinteniie țin.

Aicé iaste locul a pomeni și de tunsura acia, de care au scris un Simion dascal și mai nainte de dânsul Istratie logofătul. Tunsura aceasta, precum s-au arătat de portul și de încălțămintea opincilor din historicul Topeltin și iarăși dintr-însul să arătă, de care așea dzice: „Mă miru cum de doao féliuri de tunsuri au luat ardélénii noștri de la râmleni, carii o țin o samă și până astădzi: un féliu de tunsură mai adâncu la tunsură, pe lângă peliță aproape, alt féliu mai departe de peliță prin pieptine tund părul. Și acei tunsuri mai aproape de peliță noi dachii o numim *schieren*, iar acesta mai depărtat de peliță o numim *coluen*". Și tot Topeltin dzice: „Râmlenilor le plăcea a rade și în chipul ceatleului acoperiè căruntețile sale și pricină da că la cap din dos, la ceafă, tundea părul, să fie capul totu slobod de sudori și în răcoreală la ostenele". Vede-se dară că iaste vechiu obiceiu tunsura aceasta, care și până astădzi să vede la o samă de lăcuitori a țărâi noastre și-n Ardeal, și iaste de la râmleni aceasta, sămnu slujitorescu, că în chipul cetlăului își învălia capul slujitorii Râmului cu taftă supțire, ca-n chip de cunună slujitorească. Vădu-să dar basnele acelor scriitori mai sus pomeniți, Simion dascalul și Istrate logofătul și acel amăgeu, Misail călugărul, carii au scris că sămnul acei tunsuri ca un cetlău au fostu sămnu tălhărescu, cu carei însămna râmlenii cei de rău făcători.

Rămâne aici rândul a arăta de graiul și slovele, de unde iaste izvorât, acestor țări de care pomenim. Precum dar s-au arătat deplin neamul acestor țări aședzate pe aceste locuri de râmleni, așè și graiul totu de la râmleni izvorât, cu ciilalți historici mărturiséște și Topeltin, care așè dzice: „Am dovedit mai sus a fi Italiia pricina descălicării valahilor, așè și aicè aceiiaș laudă mărturisim, că limba lor iaste limba vechilor romani, amestecată sau mai mult stricată cu sârbască, rusască, dățască, horvățască, slovenească" procâi. Și dzice precum și un historicu ce-i dzic Covațiiocie au socotit precum graiul de casă a ardelenilor

mai mult are în sâne însămnarea graiului românescu și lătinescu, decât a graiului de acmu a italiianilor.

Și cu vreme îndelungată, ce nu strămută și nu astupă, vestite împărății, crăii, domnii; așè și graiul românilor pre aceste locuri cu îndelungată vreme și răsipă lăcuitorilor, romanii de supt aceste locuri, care pustiindu-să de robia și năvala tătarâlor, să mutase aceștia de aicé la Maramorăș, iar cei din Țara Muntenească la locurile Oltului, trecându munții, s-au stremutat și graiul. Că unde dzice lătinește: *Deus*, noi dzicem: Dzău sau Dumnădzău, *meus*, al mieu, așijderea, unde *țelum*, ei, ceriul, *homo*, omul, *fronsu*, fruntea, *anghelus*, îngerul. Iar nice unile cuvinte nu sântu să nu fie protivnice cu lătinește, sau la început, sau la mijloc sau la fârșit, iar unele stau neclătite, cumu-i *barba*–barba, *luna*–luna și altele ca acestea: *vinum*–vinul, *panis* – pâne, *manus*–mâna, *culter*–cuțit.

Și așè cum amu dzis, cu vremea ș-au schimbat graiul și s-au amestecat cu slovenescu, dațescu și cu alte care le-am pomenit dintru Topeltin. Pe aceasta poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisoarea de la sirbi o au luat-o, amu a doa descălecătură de Dragoș vodă aicè în țară și la munteni Negrul vodă.

Cătră acestea adaogim rândul aicè obiceilor maselor și ospețelor, carii să văd că-s vechi ținute aicè într-aceste țări și le iaste de la vechii romani, precum a închina păhar pentru sănătățile priiatinilor ș-a împăraților, că scrie Dion vestitul historicul, care întru laudă împăratului Avgustu cum vechiu obicei au fostu ca nărodul giurând pre piedzii cei buni sau nărocirea împăratului, să bè la ospețe pentru sănătatea lui. Ciiarcă de aceasta mai pre largu la Pliniie. Acestu obiceiu și la nemți și la unguri și la ardeléni, véchii romani și la noi pe urmă, de pomenesc la mese sănătățile domnilor cu păhare pline de băuturi, așè și a priiatinilor.

La acestea și obiceiul ce stă încă într-aceste țări, adecă aicè la noi și la munteni și la darea datoriei de opște, adecă la moarte, vechiu obiceiu, că dzice Topeltin: „În Ardeal dachilor obiceiu cu mare petrecere a duce mortul la gropnița; mărgu înaintea boierilor cântăreții și preuții, pe urmă viniia cielaltă mulțime, închipuind cum și ceielalți vor merge unde și cel mortu, ca cum ar dzice: mergi înainte, că noi te vom urma. Vechiu obiceiu și la râmleni; le dzicè trimbițe înaintea osălor, cum mărturisește Ovidius: «*Cantabat moestis tibia funeribus*», adecă: «Cânta trimbiță de jelea astrucării». Și aceasta la cei mai de cinste oameni să facè, precum și astădzi la aceste țări, la astrucări domnilor și la alții oameni de cinste.“ Și iar tot acel Topeltin dzice: „Muierile daților osăle părinților, a ficiorilor, a bărbaților și altor rudenii cu bocete nespusă mărgu după oase, cu plânsuri de mirat și cuvinte de jele cuprindu oasăle și cu glas mare toată viiața omenească o plângu. Scrie Varronie în cartea a 4-a, de viiața romanilor, cum cerca muierè, care avea glas mai bun, de cânta la oasă“, precum aceastaș și aici în țară să face și până astădzi și cu alăute.

Și acestea le-am arătat ca și dintru aceștea să să cunoască niiamul cu obicéiurile că au ieșit de la Râmu...

. . . .

CAP AL ȘEAPTILEA ȘI CEL MAI DE PRE URMĂ VINI RÂNDUL A ARĂTA CÂT AU TRĂIT ACESTE LOCURI CU OAMENI DUPĂ DESCĂLICAREA LUI TRAIAN CU ROMANII DE LA ITALIIA

. . . .

Năbușit-au dar tătarâi pe aceste locuri și mai mulți, cu Atila din părțile Schitii Asiiatică, care și craiu au stătut întâi ungurescu.

Iar Topeltin scrie cum Gallienus împăratul, socotind cum aceste descălecături de pe aceste locuri a lui Traian nu vor sta, le-au mutat în Dobrogea. Și așè românii din Țara Muntenească au trecut munții, aședzându-să la Olt, la Herțeg

și pe la Făgăraș. Iar ceștealalții, unde sântem acmu noi, mai târdziu, după ce n-au putut mai mult a sta prin cetăți și pre supt munți, pentru lipsa hranii, au trecut munții la Maramorăș, aședzându-se pe la Giurgiu și pe la Ciucu.

Iar după ce s-au pustiitu de la Atila și cum amu dzis mai sus că unii mutați peste Dunăre, la Dobrogea, unii peste munți asupra Oltului, cei din Țara Muntenească, cestilalții la Maramorășu, pân' la vremea lui Laslău, craiului creștin ungurescu, la a căruia vreme s-au descălecat al doilea rându de Dragoș vodă țara noastră și de Negrul vodă Țara Muntenească.

Ia dară aminte, atâta vac ce au trăit lăcuitori romani pen Maramorășu și pe la Olt, megiiași cu alte limbi atâta vreme, au n-au putut să să schimbe și graiul celu chiar românescu? Și acesta iaste pricina de s-au străcat lăcuitorii acestor țări graiul acmu la a doo descălecătură, cu graiul strămutat și schimbat cu ungurescu, cu sârbăscu, cu dățăscu, cu slovenescu i proci, veniți pe aceste locuri.

Dzice-va neștine: dar cum de-au lăsat cei de pre urmă împărați, ce au fostu a Râmului pe urmă, și după ce au mutatu marele Costantin scaunul Râmului la Țarigrad și pe urmă alți împărați creștini, Leon Înțeleptul, Iraclie, Iustiniian și câțva hatmani vestiți? Răspundzu: că după ce s-au mutat scaunul la Țarigrad, mai multă zăbava sa cu persi avea împărații, pe urmă cu sarațini și aceste locuri sta fără agiutor și așè pustiirea lor de tătari, cum s-au dzis mai sus.

Și aceste câte s-au putut afla de descălecatul cel dintâiu pe largul s-au scris; mai multe ce lipsăscu să nu fie mirare, câte vacuri de oameni s-au petrecut. Pentru aceia, ce nu s-au putut plini, crede, iubite cetitoriule, uitându-te la atâta vacu, că nu s-au pomenit pân' la acesta anu nimic de descălecatul țărilor acestora.